

## MODERN CONCEPTUAL APPROACHES OF SUBJECTIVE LAW

**Hayk Shahbazyan**

*applicant of the Institute of Philosophy,  
Sociology and Law of NAS RA*

### Summary

In this article, the author discusses in detail the modern conceptual approaches, perceptions and interpretations of the essence and content features of subjective right.

**Keywords.** law, objective law, subjective law, conceptual approaches, interpretation.

## ՀԱՆՑԱՆՔ ԿԱՏԱՐԱԾ ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՔՐԵԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

**Լեոնիդ Նահապետյան**

*Երևան քաղաքի Աջափնյակ-Դավթաշեն վարչական  
շրջանների դատախազության դատախազ  
ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի  
և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ*

Հազարավոր մարդիկ ապրում են նույն սոցիալական միջավայրում, նույն կլիմայական գոտում, ունեն զբաղմունքի նույն տեսակը, սակայն այդ մարդկանց համեմատական շատ փոքր տոկոսն է օժտված այն հատուկ հատկանիշներով, որոնք արտահայտվում են հանցագործ վարքագծում:

Եթե նման մարդու գնահատմանը մոտենանք դարերի և հազարամյակների ընթացքում մշակված մարդկային քաղաքակրթության նորմերի տեսանկյուններից, ապա կարելի է ասել, որ նա նախնադարյան վայրենի է, ով ճակատագրի ինչ-որ տարօրինակ քմահաճույքով հայտնվել է ժամանակակից մարդկանց շարքում:

Մարդու ագրեսիան ունի տարբեր դրդապատճառների առավել լայն անչափելի տրամագիծ: Ինչպես շատ ճշգրիտ նշել է լեհ գիտնական Ստանիսլավ Եժի Լեցը. «Եթե վագրը սպանում է գիտակցված, նշանակում է, նրա մոտ արտահայտվում է մարդկային բնագործ»:

Յուրաքանչյուր մարդու մոտ հնարավոր է բացահայտել պոտենցիալ ագրեսիա, սակայն բոլորը չեն ունակ այն իրականացնել, առավել ևս այն մակարդակում, ինչը դասակարգվում է որպես հանցագործություն:

Նորմալ հոգեբանությամբ քաղաքակիրթ մարդը օժտված է ներքին արգելքներով, որոնք հուսալի զսպում են ագրեսիան: Այս արգելքները պայմանավորված են մարդկային զարգացող հասարակության բազմաթիվ սերունդների կողմից մշակված սոցիալական նորմերով: Այդ արգելքներն իրենցից ներկայացնում են ոչ միայն անհատի բարոյական և հուզական դրույթները, այլ նաև բնութագրվում են ագրեսիվ-հանցագործ արտահայտումների օրգանական մերժմամբ<sup>1</sup>:

Ուրիշ անձի սպանության տաբուն ապրում է յուրաքանչյուր նորմալ մարդու մեջ, և այդ արգելքի հաղթահարման ունակությունը բնորոշ է միայն հոգեկան հիվանդներին և հանցավորության թույնով ախտահարված անձանց համար:

Ինչպես անցյալ, այնպես նաև ներկա ժամանակի որոշ հետազոտողներ պնդում են, որ հանցագործությունը հիվանդություն է, որը անհրաժեշտ է պատեհաժամ հայտնաբերել և բուժել<sup>2</sup>:

Կարելի է իհարկե խնդիրը դիտարկել նաև այս առումով, համարելով անհատի բացասական բարոյական կողմնորոշումները և դրույթները որոշակի վարակիչ հիվանդություն, սակայն այս դեպքում անհրաժեշտ է ընդունել, որ դրանով կարող է ախտահարվել յուրաքանչյուր մարդ, իսկ դա այդպես չէ:

Հատկապես մարդկանց որոշակի խմբին բնորոշ հատուկ հատկանիշները կանխորոշում են վերջիններիս հանցագործ վարքագիծը: Այս հատկություններով չօժտված մարդը որևէ հանգամանքում ունակ չէ հաղթահարել, ասենք սպանության արգելքը:

ՀՀ Ձինված ուժերում հանցավորության կրիմինալոգիական

---

<sup>1</sup> Տե՛ս **Антонян Ю. М.**, Проблемы изучения личности преступника (соотношение социального- биологического) //Профилактика правонарушений. М., 1976, Вып. 4, էջ 35-48:

<sup>2</sup> Տե՛ս Криминология. Перевод с чешского. Под ред. Н. А. Стручкова. М., **Прогресс**, 1982, էջ 70-71, **Сахаров А. Б.** Учение о личности преступника // «Сов. гос. и право», 1986, № 9, էջ 64-65:

ասպեկտի քննարկման ժամանակ կարևոր նշանակություն ունի հանցագործ-զինծառայողի անձի քրեագիտական բնութագրական հատկանիշների բացահայտումը:

Հանցագործությունների կանխման գործընթացում կարելի է հաջողության հասնել միայն այն դեպքում, եթե ուշադրությունը կենտրոնացված լինի հանցագործի անձի վրա<sup>1</sup>, քանզի հենց անձն է հանդիսանում ոչ միայն տվյալ հանցավոր արարքի կատարողը, այլև հանցագործության պատճառների կրողը: Դրա համար էլ կարող ենք պնդել, որ հենց անձն է հանցավոր վարքագծի մեխանիզմի հիմնական և կարևոր օղակը: Այդ է պատճառը, որ հանցագործի անձի հարցը հանդիսանում է կրիմինոլոգիայի ամենաբարդ խնդիրներից մեկը: Հանցագործի անձը դիտելով որպես կրիմինոլոգիական իմացության առարկա, պետք է նախ պատասխանել հետևյալ

երկու կարևոր հարցերին՝

1. Հետազոտել այն բոլոր անձանց, ովքեր կատարել են հանցագործություն, թե՞ նրանց մի մասին

2. Հանցագործի անձի ո՞ր կողմերն ու առանձնահատկություններն են ենթակա կրիմինալոգիական հետազոտման:

Այսպես՝ Դ. Ա. Ռեզնիկը գտնում է. «Հանցագործի անձի մասին կարելի է խոսել միայն անձանց շատ նեղ կոնտինգենտի հետ կապված, որոնց համար հանցագործությունը դարձել է հիմնական, առաջնային գործունեություն»<sup>2</sup>: Ա. Ի. Դոլգովան նշում է, որ իմաստ չկա խոսելու հանցագործի անձի մասին որպես գիտական հիմնախնդրի, եթե նրան բնորոշ չեն այնպիսի հատկանիշներ, որով նա տարբերվում է այն անձանցից, որոնք չեն կատարում հանցագործություն<sup>3</sup>: Հանցագործի անձն իրենից ներկայացնում է սոցիալապես նեգատիվ հատկանիշների ամբողջություն, որը նրա մեջ ձևավորել է այլ անձանց հետ բազմաբնույթ և սխատեմատիկ փոխգործողությունների

<sup>1</sup> Տե՛ս **Кургузкина Е. Б.** Նշվ. աշխ., էջ 258-259:

<sup>2</sup> Տե՛ս **Резник Г. М.**, Криминологическая профилактика и социальная планирование. М. 1979 էջ 29:

<sup>3</sup> Տե՛ս **Долгова А. И.**, Изучение личности преступника. //Сов. гос. и право. 1978, № 6, էջ 79:

գործընթացում<sup>1</sup>: Իհարկե պետք է նշել, որ հանցագործի անձի հասկացությունը որոշակիորեն պայմանական բնույթ է կրում, քանզի որոշակի արարքներ հանցագործություն ճանաչելը կախված է օրենսդրից: Նա կարող է վերացնել քրեական պատասխանատվությունը այն արարքների համար, որոնք ավելի վաղ ճանաչվել են հանցավոր և հակառակը: Ընդհանրապես որպես «հանցագործի անձ» կարելի է դիտարկել այն անհատին, որը կատարել է հանցանքն իրեն բնորոշ հոգեբանական առանձնահատկությունների, հակահասարակական հայացքների, բարոյական արժեքների նկատմամբ բացասական վերաբերմունքի հետևանքով և որն ընտրել է իր պահանջմունքների բավարարման հասարակայնորեն վտանգավոր ուղին, կամ չի դրսևորել համապատասխան վարքագիծ բացասական հետևանքների կանխման համար, եթե դրանց կանխումը մտել է իր պարտականությունների մեջ: Հանցագործի անձի կրիմինալոգիական հետազոտումը հիմնականում իրականացվում է նրա այն հատկանիշների բացահայտման և գնահատման համար, որոնք ծնում են հանցավոր վարքագիծը: Հենց սրանով է պայմանավորված այնպիսի խնդրի լուծումը, ինչպիսին է Զինված ուժերում հանցավոր վարքագծի պատճառների և մեխանիզմի բացահայտումը և հանցավորության կանխման արդյունավետությունը:

Զինծառայող հանցագործի անձն ունի էական առանձնահատկություններ, որոնք պայմանավորված են մի շարք հանգամանքներով՝

1. փակ միասեռ սոցիալական խմբերի ներանձնային շփումներով,
2. առօրյա կենցաղի խիստ կանոնակարգվածությամբ,
3. որոշակի պայմաններում սեփական կյանքը վտանգի տակ դնելու անհրաժեշտությամբ,

---

<sup>1</sup> St' u Личность преступника: методы изучения и проблемы воздействия: Сб. науч. трудов. ВНИИ МВД СССР, М., 1988, էջ100-101:

4. պետերի և ենթակաների հարաբերությունների հիերարխիկ կառուցվածքով՝ միանձնյա ղեկավարման սկզբունքի անխոս կատարմամբ,

5. ազատ ժամանակի, ինչպես նաև հոգևոր-մշակութային և սպորտային միջոցառումների ընտրության սահմանափակմամբ,

6. ամենօրյա ֆիզիկական և հոգեկան ծանրաբեռնվածությամբ,

7. ապրելակերպի ժամանակավոր բնույթով և այլ հանգամանքներով:

Հասկապես իր բնորոշ առանձնահատկություններով զինծառայողը հանդիսանում է զինվորական հանցավորության սուբյեկտ: Ըստ Վ. Վ. Լուսինի կարծիքի, հանցագործ-զինծառայողներին բնորոշ են հետևյալ գծերը. հոգևոր պահանջների և արժեքների ցածր մակարդակ, զինծառայության, կանոնադրքային պահանջների և քրեական արգելքների նկատմամբ անտարբեր վերաբերմունք, իրավագիտակցության ցածր աստիճան, կենցաղային դրդապատճառների գերակայում, կենսական իրավիճակի ոչ խորը քննադատական գնահատականով պատճառաբանվածության դյուրինություն, սեփական գործողությունների հետևանքների կանխատեսման թույլ զարգացվածություն և հուզական անկայունություն<sup>1</sup>:

Դրա հետ մեկտեղ որոշակի առանձնահատկություններ և տարբերություններ **գոյություն** ունեն պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործի և հրամանատար (պետ) հանցագործի անձի միջև: Այժմ քննարկենք այդ առանձնահատկությունները:

Պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործները հիմնականում կատարում են կանոնադրքային կանոնների կոպիտ խախտումների և բռնության հետ կապված հանցագործություններ, որոնք այդ հակասությունների անհաջող լուծման անմիջական հետևանք են հանդիսանում<sup>2</sup>: Օրինակ՝ գորամասը և ծառայության վայրը ինքնազուլի թողնելը կամ դասալքությունը կապված

<sup>1</sup> Տե՛ս Լунеев В. В. Мотивация воинских преступлений. М., 1996. էջ 44.

<sup>2</sup> Մանրամասն տե՛ս Կудрявцев В. Н., Лунеев В. Н. О криминологической классификации преступлений // Государство и право, 2005, № 6, էջ 54-66:

զինծառայողի նկատմամբ զորամասում կատարված անօրինական, բռնի գործողությունների հետ, որը հիմնականում կատարվում է սպաների կամ ավելի վաղ զորակոչված զինծառայողների կողմից: Ավելի քիչ նրանց կողմից կատարվում են շահադիտական բնույթի հանցագործություններ, որոնք մեծամասամբ կատարվում են սպաների հետ հանցակցությամբ: Իսկ եթե շահադիտական հանցագործությունները կատարում են ինքնուրույն, ապա դա կապված է լինում զենքի կամ այլ ռազմական գույքի հափշտակությունների, կամ զորամասի տարածքից դուրս գտնվելու ընթացքում (օրինական կամ անօրինական) կատարված հանցավոր գործողությունների հետ: Ընդ որում, շահադիտական մոտիվացիան կարող է լինել տարբեր՝ սկսած շահ ստանալու սովորական ձգտումից, մինչև դրամի հայթայթում՝ այլ զինծառայողին փրկագին վճարելու համար: Պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործի անձը հիմնականում դիտվում է օբյեկտիվ իրականության ընկալման սոցիալ-հոգեբանական տեսանկյունից: Ինչ վերաբերում է հոգեբանական առանձնահատկություններին, այստեղ որոշիչ են հանդիսանում մարդկային խառնվածքի հանրահայտ տիպերը, որոնք իր ժամանակին առաջ էին քաշվել Հիպոկրատի և զարգացվել Պավլովի կողմից, մասնագիտական գրականության մեջ դասակարգվում են հետևյալ չորս տիպերի.

1. Սանգվինիկներ (հիմնականում հանգիստ, կենսուրախ մարդիկ են),
2. Ֆլեգմատիկներ (հիմնականում հանգիստ, դանդաղկոտ մարդիկ են),
3. Խոլերիկներ (հիմնականում բռնկվող, բայց դանդաղկոտ մարդիկ են),
4. Մելանխոլիկներ (թախծոտ, մռայլ մարդիկ են)<sup>1</sup>

Զինծառայող սանգվինիկներին բնորոշ է արագությունն ու խիզախությունը:

Զինծառայող խոլերիկները դրսևորում են նախանձելի, բայց չհիմնավորված վճռականություն ու խիզախություն: Դրա հետ մեկտեղ

---

<sup>1</sup> St' u **Флора Евгений**. Личность преступника (Криминологическое и уголовно-правовое исследование). Дис. ... канд. юрид. наук. Кишинев-2002, էջ 10-11, **Хьелл Л., Зиглер Д.** Теория личности. Основные положения, исследование и применение. СПб., 1998, էջ 22-23:

նրանք կարող են զգալ ուժեղ վախ: Զինծառայող ֆլեգմատիկներին բնութագրական են գիտակցված ֆլեգմատիկներին բնութագրական են գիտակցված ձռնականությունն ու խիզախությունը, սակայն այդ հատկանիշները նրանց մոտ ուժեղ են միայն այն խնդիրներն իրականացնելիս, որոնց հատուկ պատրաստվել են: Առավել քիչ բանակային կյանքին պատրաստված են զինծառայող մեղանխուիկները, քանի որ նրանց ձռնականությունն ու խիզախությունը կարճաժամկետ են և դրսևորվում են միայն նրանց առջև ծագած չնչին արգելքները հաղթահարելիս: Պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործներին կարելի է դասակարգել հետևյալ տեսակների՝

**1. Պատահական հանցագործներ,** որոնք հիմնականում բնութագրվում են դրական և հանցանքը կատարում են արտաքին հանգամանքների (ծագած սուր կոնֆլիկտային իրավիճակներ և այլն), էքստրեմալ պայմանների մեկանգամյա, պատահական ազդեցության ներքո:

**2. Իրադրության հանցագործներ,** որոնք հիմնականում բնութագրվում են դրական և հանցանքը կատարում են իրադրության, կոնֆլիկտային իրավիճակների ազդեցության ներքո՝ չկարողանալով դիմագրավել դրան: Այնուամենայնիվ այս անձիք օժտված են այնպիսի առանձնահատկություններով, որոնք էլ հենց թույլ չեն տալիս դիմագրավել իրադրության ազդեցությանը:

**3. «Անկայուն» հանցագործներ:** Մրանք անձիք են, որոնք բնութագրվում են ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական կողմերով: Մինչև հանցանքի կատարումը նրանք կարող են դրսևորել բարոյական նորմերից շեղվող վարքագիծ, թույլ տալ ոչ ծանր զանցանքներ: Հանցագործության պատճառական մեխանիզմում փաստորեն գրեթե հավասար դեր են կատարում ինչպես իրադրության, այնպես էլ անձի առանձնահատկությունները:

**4. «Կայուն» հանցագործներ,** որոնք առանձնանում են մշտական ագրեսիվ ուղղվածությամբ և բռնի ուժի կիրառման ձևավորված ստերեոտիպով (մասամբ 2. Ամբոցոյի տեսության համաձայն):

**5. Չարամիտ հանցագործներ,** որոնց համար ագրեսիվ վարքագիծն ինքնին համարվում է բնական: Սրանք հիմնականում բացասական են բնութագրվում, մինչև հանցանքի կատարումը աչքի են ընկնում հակասոցիալական վարքագծի վառ արտահայտված ձևերի սխառեմատիկ կատարմամբ: Փաստորեն իրադրությունն այս դեպքում ուղղակիորեն նպաստում է հանցագործության կատարմանը: Դրա հետ մեկտեղ համարյա միշտ ագրեսիվ բռնի վարքագիծն ունի շահադիտական մոտիվացիա:

**6. Առանձնապես չարամիտ հանցագործներ: Այսպես են բնութագրվում այն անձինք, որոնք շատ հաճախ իրենք են ստեղծում** նպաստավոր իրադրություն և քրեածին վիճակ հանցագործության կատարման համար:

Քրեաբանները առանձնացնում են շահադիտական - բռնի մոտիվացիայով հանցանք կատարող անձանց չորս տիպեր: Դրանք են՝  
ա. պատահական հանցագործներ,  
բ. հիմնականում բռնությանը հանցագործներ,  
գ. հակահասարակական ուղղվածության հանցագործներ,  
դ. առանձնապես դաժանությամբ աչքի ընկնող հանցագործներ  
հոգեկան շեղումներով<sup>1</sup>:

Վերջին տիպի վրա կարելի էր ուշադրություն չդարձնել, եթե ծառայության չգորակոչվեին հոգեկան հիվանդությամբ տառապող անձիք: Պրակտիկայում, ինչպես հայտնի է, դա հիմնականում տեղի է ունենում գորակոչային հանձնաժողովների թերի գործունեության և որակյալ կադրերի բացակայության հետևանքով: Զինծառայող հանցագործի անձի դասակարգումն ինքնանպատակ չէ: Այն թույլ է տալիս ճիշտ կազմակերպել հանցագործությունների կանխման միջոցառումները, մասնավորապես ագրեսիվ, բռնի մոտիվացիայով աչքի ընկնող զինծառայող հանցագործների նկատմամբ պետք է կիրառվեն բոլորովին այլ միջոցառումներ, քան, ասենք

---

<sup>1</sup> Տե՛ս **Тарарухин С. А.** Преступное поведение. Социальные и психологические черты. М., 1974, էջ 79- 80:

շահադիտական մոտիվացիայով աչքի ընկնողների նկատմամբ, կամ պատահականների և իրադրությանների կապակցությամբ կանխման միջոցառումները պետք է ուղղված լինեն անձին շրջապատող արտաքին միջավայրին, անկայունների դեպքում՝ հավասարապես թե՛ անձին, թե՛ միջավայրին, մյուսների դեպքում՝ հիմնականում անձին: Հանցավոր վարքագծի անարխիստա-անհատապաշտական մոտիվացիան էապես տարբերվում է շահադիտական և բռնի-էգոիստական մոտիվացիայից ինչպես բովանդակությամբ, այբնպես էլ սոցիալ-հոգեբանական ձևով, կառուցվածքով և ձևավորման գործընթացով: Եթե շահադիտական պատճառների հիմքում ընկած են նյութական պահանջմունքները, իսկ բռնի-էգոիստականինը՝ գլխավորապես բացասական էմոցիաները, ապա անարխիստա-անձնականի հիմքում ընկած է իր բարեկամների, հարազատների հետ շփման, անձնական բարոյական կայացման պահանջմունքը, պահանջը ալկոհոլի նկատմամբ, հետաքրքրությունները տարբեր տեսակի գվարճանքների նկատմամբ, կենցաղային կարիքների, իսկ որոշ մասն էլ՝ զգացմունքային ոլորտում առկա պահանջմունքները: Օրինակ՝ զինվորական ծառայությունից խուսափելու հետ կապված հանցագործությունների (ինքնակամ բացակայություն, ծառայության վայրը ինքնազուլիս թողնելը, դասալքություն կ. այլն) կրիմինալոգիական հետազոտությունները վեր են հանել հետևյալ դրդապատճառները՝

1. ցանկությունը հանդիպել ծնողների հետ, ուրախ անցկացնել ժամանակը (մոտ 30%-ը),
2. ցանկությունը տեսակցել մերձավոր ազգականների հետ (մոտ 27.4%-ը),
3. զինվորական ծառայության դժվարություններից խուսափելու ցանկությունը (մոտ 16.6%-ը),
4. պատասխանատվության ենթարկվելու վախի գիտակցումը կատարված զանցանքների ու հանցանքների համար (մոտ 9.6%-ը),

5. մնացած դրդապատճառները (մոտ 16.4%-ը)<sup>1</sup>:

Բոլոր վերը թվարկված դրդապատճառները կրում են կենսական բնույթ և հակասոցիալական գնահատական են ստանում միայն այն դեպքում, երբ հակադրվում են զինվորական ծառայության շահերին և էականորեն վնաս են պատճառում դրանց: Սա պայմանավորված է զինվորական ծառայության խիստ առանձնահատուկ բնույթով, քանզի ցանկացած շեղում զինվորական ծառայության կրելու սահմանված կարգից ուղղակիորեն, թե անուղղակիորեն կապված է պետության ռազմական հզորության և նրա միակ պաշտպանական կառույցի՝ բանակի ներսում հաստատված և խստորեն կանոնակարգված կարգ ու կանոնի հետ: Բանակում անարխիստա-անհատապաշտական վերաբերմունքի ձևավորումը օրենքների, քաղաքացիական, պաշտոնական, զինվորական և այլ պարտականությունների նկատմամբ որոշակի չափով կապված է ոչ այնքան մարդկանց գիտակցության և վարքագծի մեջ անցյալի հայացքների կենսունակությամբ, ինչպես բացատրվում էր դա շատ տարիներ,<sup>2</sup> որքան սոցիալ տնտեսական, գաղափարախոսական, կազմակերպչական, իրավական, սոցիալ- հոգեբանական բնույթի օբյեկտիվ պատճառների առկայությամբ:

Վարքագծի անարխիստա-անհատապաշտական մոտիվացիայի ձևավորման վրա իր հսկայական ազդեցությունն է ունենում ընդունվող քրեաիրավական արգելքների սոցիալական ուղղվածությունը, դրանց համապատասխանությունը համամարդկային արժեքներին և մարդկանց բնականոն պահանջմունքներին, նրանց հասարակական անհրաժեշտության աստիճանը և նրանց կատարման պրակտիկ, իրական հնարավորությունը, այդ արգելքների իրականացման փաստացի հնարավորությունը կյանքում:<sup>3</sup> Քմահարական վերաբերմունքն

---

<sup>1</sup> Հարցումները կատարվել են զինծառայողների հետ ատենախոսի անձնական շփումների ժամանակ՝ 2017-2018թթ.:

<sup>2</sup> Տե՛ս օրինակ՝ **Антонян Ю. М.** Тени прошлого. М., 2016.

<sup>3</sup> Տե՛ս Лунеев В.В. Мотивация преступного поведения. М.1991, էջ 262:

օրենքի, կոնկրետ պարտականությունների, իրավակարգի, բանակում գործող կանոնադրությունների, ենթաօրենսդրական ակտերի, հրամանատարների (պետերի) կողմից արձակված հրամանների նկատմամբ ձևավորվում է ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ իրավական պատշաճ մշակույթի բացակայության պատճառով, ինչպես նաև այդ օրենքների, կանոնադրությունների, հրամանների ոչ կենսունակ, չհիմնավորված և սոցիալական արդարության պահանջներից շեղված լինելու պատճառով:

### ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Սույն հոդվածում հեղինակը հանգամանորեն քննարկում է հանցանք կատարած զինծառայողների քրեագիտական և սոցիալ-հոգեբանական առումները և դրանց ազդեցությունը զինծառայողների քրեածին վարքագծի ձևավորման վրա:

**Բանալի բառեր.** զինծառայող, հանցանք-քրեագիտական, սոցիալ-հոգեբանական, քրեածին վարքագիծ:

### КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ СОВЕРШИВШЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

**Леонид Нагапетян**

*Соискатель Института философии,  
социологии и права, НАН РА*

### РЕЗЮМЕ

В данной статье автором рассматриваются уголовные криминологические и социально-психологические аспекты деятельности военнослужащих совершивших преступления, а также анализируется их воздействие на криминальное поведение военнослужащих

**Ключевые слова:** военнослужащий, преступление-криминологическое, социально-психологическое, криминальное поведение.

## CRIMINOLOGICAL AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE ACTIVITIES OF MILITARY SERVANTS COMMITTED CRIMES

**Leonid Nahapetyan**

*applicant of the Institute of Philosophy,  
Sociology and Law of NAS RA*

In this article, the author discussed in detail the criminological and social-psychological aspects of military servicemen who have committed crimes, and also analyzes their impact on the development of criminal behavior of military servicemen.

**Keywords.** military serviceman, crime-criminological, social-psychological, criminal behavior.

## АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРАВОПОНИМАНИЯ

**Гарник Сафарян**

*Доктор юридических наук, профессор  
Главный специалист Института  
философии, социологии и права НАН РА*

**Артур Икиликян**

*Кандидат юридических наук  
Докторант Института философии, социологии  
и права НАН РА*

Аксиологическое восприятия права является одной из сторон его философского осмысления. В европейской правовой традиции главным образом в общем виде различают (и противопоставляют) юридический позитивизм и школу естественного права. Сторонники первого направления (при всех существующих различиях) видят в праве действующие в реальности (то есть обеспеченные властным принуждением) правила поведения человека, или (что то же самое) принудительный характер общественных отношений. “Право, - пишет Г. Кельзен, - отличается от остальных социальных порядков тем, что это - принудительный порядок. Его особенностью является использование